

Anita Seppä

Elämäntaide ja yhteisöllisyys

Osallistuin hiljattain paneeliin, jossa pohdittiin ”kunnon kansalaisuuden” suhdetta porvaristoon sekä 1800-luvun boheemeihin elämäntaiteilijoihin.

Keskustelu siirtyi jossakin vaiheessa nykyaikaan. Aloimme miettiä, millaisia ovat nykyajan elämäntaiteilijat ja missä heitä näkee. Joku ehdotti hetken harkinnan jälkeen, että ehkäpä nykyaikana elämäntai-

detta harjoittavat ihmiset ovat niitä, jotka muuttavat maalle ja aloittavat luomu-elämän väsyttyään suorituskykyä ja tehokkuutta yliarvostavan yhteiskunnan oravanpyörissä maratoonaamiseen.

Vaikka myönsinkin näkökulman mahdolliseksi, ajatuksessa oli samalla jotain häiritsevää. Maalle muuttaneen luomuelämäntaiteilijan karikatyyri tuntui kliseisellä tavalla vih-

reältä, kulmahampaattoimalta. Mieleeni muistui Niklas Luhmannin toteamus, että protestikommunikaation – jota elämäntaidekin oman ymmärrykseni mukaan osin edustaa, toisin elämisen mahdollisuuksia kartoittavana toimintana – on tapahduttava aina yhteisössä. Väite perustuu olettamukselle, että kommunikaatio (lue myös: elämäntaide) voi syntyä ainoastaan tilanteessa, jossa yhteisö ympäröi yksilöä.

Samankaltaisen ajatuksen esitti jo renessanssin tunnetuimpiin ajattelijoihin lukeutuva

Michel Montaigne, joka ei olisi lähettänyt elämäntaide-kandidaatteja metsäpirttiin ekologis-eettisen ruoan kasvatusopas takataskussa. Montaignen mukaan yksilön suurin tehtävä oli oman elämänsä johtaminen, yksilöllisen eksistentiaalisen mestariteoksen luominen, mutta tämä saattoi tapahtua vain muiden ihmisten avulla ja suhteessa heihin.

Kuten Montaignen *Esseistä* käy ilmi, elämäntaiteen ytimessä oleva verbi ”elää” liittyy hänen ajattelussaan saumattomasti esseen (ransk. *essayer*) etymologisiin juuriin, kokeilemiseen ja yrittämiseen. Elämäntaidetta harjoittava yksilö pyrkii toteuttamaan jo antiikin filosofien tunnetuksi tekemää *parrhesiaa* kasvattamalla minuuttaan kohti avointa olemista, vapaata puhetta sekä vapaamielistä suhtautumista toisiin. Ilman läsnä olevia toisia elämäntaide ei voi puhjeta kukoistukseensa, koska yksilön arvostelukyky korjaa alituisen itseään ”toisten järjen kautta”. Tämän pitkän ja hitaan prosessin seurauksena ihminen alkaa parhaassa tapauksessa kartuttaa ”pientä viisautta”, joka on luonteeltaan käytännöllistä ja tilansidonnaista.

Filosofia kykenee Montaignen mukaan tuottamaan myös suurta viisautta, oppinutta puhetta joka

ohittaa yksilön kokemuksen ja tarkastelee erilaisia elämäntilanteita ilman eläytyvää herkkyyttä. Tämä viisauden akateemisempi lajityyppi kirvoittaa kuitenkin hänessä ironisia ajatuksia, paikoitellen jopa pilkkaa.

Viitisensataa vuotta Montaignen jälkeen hänen kaimansa Michel Foucault kehitteli elämäntaiteen ajatusta osin poliittisempaan suuntaan. Foucault'n ehdotus oli, että vahvistamalla omaa yksilöllistä elämäntaidettaan esimerkiksi seksuaalisuuden alueella yksilö osallistuu kulttuurisesta tilasta ja näkyvyydestä käytävään taisteluun.

Osoitettuaan, kuinka modernit yksilöllisyyden hallinnointiteknologiat (psykiatrinen patologisointi, rikkolliseksi leimautumisen uhka, ym.) olivat tehneet yksilöstä normaaliutta tavoittelevan ”kuuliaisen ruumiin”, Foucault etsi myöhäistuotannossaan elämäntaiteen ideasta perustaa uudelle mikrotason poliittiselle toiminnalle, jossa minuuden muotoilu ja yhteisöllinen manifestointi toimi yksilön autonomian sekä vaihtoehtoisten elämäntapojen ja identiteettien perustana.

Kuten Montaigne ja häntä edeltävät antiikin filosofit, Foucault korosti, että elämäntaide ei merkitse yksilön rajattomien oikeuksien puo-

lustamista. Päinvastoin: filosofisesti hyväksyttävässä muodossa se edellyttää aina tiettyä askeesia suhteessa nautintoihin ja toisiin; askeesia, joka suojaa toisia minän halujen mielivalta. Sokratesta siteeraten Foucault korosti, että toisten kunnioituksen edellytyksenä oli kuitenkin filosofisesti kehittynyt itsen kunnioitus – mistä yksilöllisen elämäntaiteen aktiivinen harjoittaminen parhaiten todisti.

Miksi siis eristäytynyt luomuelämä metsäpirtissä? Miksei kukaan meistä keksinyt muuta varteenotettavaa vaihtoehtoa?

Voisiko vastaus olla jollakin tapaa sidoksissa kokemukseen, että suorituskeskeiselle ja läpeensä rationalisoidulle yksilöllisyydelle on vaikeaa löytää todellista vaihtoehtoa omasta ajastamme?

Että pelkäämme todellisen yksilöllisyytemme kehittämistä ja oman pienen viisautemme mukaan elämistä, koska nykykulttuuri tuntuu ylistävän ihanteenaan kaikenlaisiin asentoihin taipuvaa kumi(pseudo)yksilöä, joka ui tiimistä ja firmasta toiseen yhtä sulavasti kuin Jörn Donner vaihtaa puoluetta, ja viis veisaa yksilöllisen viisauden taivottelusta?

Kuten jo Montaignen ajatus minuuden ”esseemäisestä” luonteesta vihjaa, elämäntaiteen erilaiset manifestaatiot ovat käytännössä eräänlaisia kokeilu-utopioita, jotka asettuvat vääjäämättä ristiriitaan suhteessa hegemoniseen kulttuuriin. Ihminen joka ryhtyy kehittämään yksilöllistä elämäntaidettaan joutuu vääjäämättä yhteisön reuna-alueelle, vieraisiin kehyksiin, joiden puitteissa hän elää omassa maassaan hieman samaan tapaan kuin vieraat ja muukalaiset keskuudessamme; hän elää yhteisössä mutta toisin kuin yhteisö.

Näkymä on pelottava mutta myös paljon lupaava: onhan kymmene elää toisin viime kädessä se ainoa oikea elämämme.